

Handläggare
Linda Lantz
Telefon: 0850801500

Till
Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd
2020-10-29

Stockholms stads program för stöd till anhöriga 2021-2024

Svar på remiss från kommunstyrelsen Stockholms stad

Förslag till beslut

Remissen besvaras med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har remitterat Stockholms stads program för stöd till anhöriga 2021-2024. Förvaltningen är positiv till programmet som helhet och välkomnar stadens intention att lyfta vikten av anhörigperspektivet och anhörigas behov av stöd. Programmet är omfattande, övergripande och ger en diger beskrivning av det arbete som förväntas ske under programperioden. Förvaltningen bedömer att det kommer att krävas tydliga uppdrag, gränsdragningar och därtill avsedd budget, för att genomföra arbetet i staden. Förvaltningen saknar dock beskrivningar om hur arbetet utifrån programmet ska genomföras och önskar tydligare och mer konkreta beskrivningar gällande anhörigstödet innehåll. Förvaltningen menar vidare att socialförvaltningen respektive äldreförvaltningen bör få samordnande och uppföljande uppdrag för att kunna åstadkomma ett jämlikt anhörigstöd över staden.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har remitterat Stockholms stads program för stöd till anhöriga 2021-2024. Tidigare program har programtid 2017-2020. Utvärdering och kartläggning av äldreförvaltningen och socialförvaltningen under nuvarande programperiod pekar bland annat på behov av ökad samordning och likställighet av anhörigstödet över staden samt utveckling av arbetssätt och stödsystem.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen äldre, funktionsnedsättning och socialpsykiatri. Avdelningarna individ och familjeomsorg samt förebyggande socialtjänst och fritid har inkommit med synpunkter. Även nämndens pensionärsråd samt nämndens funktionshinderråd har tagit del av programmet och inkommit med synpunkter.

Ärendet

Stockholms stads program för stöd till anhöriga är ett styrdokument för äldrenämnden, socialnämnden och stadsdelsnämnderna. Målet med programmet är att det ska genomsyra arbetet i alla verksamheter och yrkesgrupper som möter anhöriga. Syftet med programmet är att öka kvalitén i stadens socialtjänst så att anhöriga har en bra livssituation, en god fysisk och psykisk hälsa och får likvärdiga insatser oavsett var i staden de bor.

Det ska finnas en preventiv ansats i stödet för att förebygga att den anhörige blir fysiskt och psykiskt utsliten. Arbetet med stöd till anhöriga omfattar socialtjänstens alla verksamhetsområden. Det innebär att alla anställda inom socialtjänsten i Stockholms stad har en skyldighet att både uppmärksamma anhörigas behov av stöd och att erbjuda stöd. Kommunen ska ha ett brett utbud av insatser för att tillgodose grupper och individers olika behov av stöd. Stödet kan ges i form av information, generellt inriktade insatser eller individuellt inriktade insatser som kräver biståndsbeslut. Ett individualiserat stöd kräver att de som arbetar med stöd till anhöriga har goda kunskaper om den problematik de närstående har. För förvärvsarbetande anhöriga och deras närstående behöver stödet utformas så att det är möjligt att fortsätta yrkesarbete och individuellt anpassa stödet för att underlätta situationen.

En betydande skillnad mot tidigare program är att målgruppen som omfattas har breddats. Socialtjänstens ansvar att erbjuda stöd för att underlätta för anhöriga som frivilligt vårdar, hjälper eller stödjer en närstående regleras i 5 kap 10 § Socialtjänstlagen (SoL). I regeringens proposition framkommer att de som omfattas av bestämmelsen kan vara anhöriga eller andra personer. Den som ger vård eller stöd och som omfattas av lagtexten kan alltså vara någon utanför familjen, till exempel en vän eller granne. Personen avgör själv om hon eller han tillhör målgruppen.

Stockholms stad ser ett behov av att bredda målgruppen för anhörigstöd och inkluderar därmed i programmet även anhöriga som inte omfattas av bestämmelsen i 5 kap 10 § SoL.

Målgrupperna för programmet är:

- *Anhöriga till personer som omfattas av bestämmelsen i 5 kap 10 § SoL*
Anhöriga till personer som är äldre
Anhöriga till personer med fysisk sjukdom eller funktionsnedsättning

Anhöriga till personer med psykisk sjukdom eller
funktionsnedsättning
Anhöriga till personer med missbruk eller beroende

- *Anhöriga till personer som inte omfattas av bestämmelsen i 5 kap 10 § SoL*
Barn som anhöriga
Anhöriga till personer med koppling till våldsbejakande extremism
Anhöriga till personer med en kriminell livsstil
Anhöriga till personer som drabbats av skjutningar och dödligt våld

Synpunkter och förslag

Förvaltningen är positiv till programmet som helhet och välkomnar stadens intention att lyfta vikten av anhörigperspektivet och anhörigas behov av stöd. Programmet är omfattande, övergripande och ger en diger beskrivning av det arbete som förväntas ske under programperioden. Programmet innehåller tydliga sammanfattningar för lagrum, målgrupper och förutsättningar för anhörigstöd. Förvaltningen saknar dock beskrivningar om hur arbetet utifrån programmet ska genomföras och önskar tydligare och mer konkreta beskrivningar. Förvaltningen menar att detta är viktigt för att undvika olika tolkningar och därtill efterföljande skillnader mellan anhörigstödet i stadsdelsförvaltningarna. Detta har problematiserats i utvärdering av arbetet utifrån tidigare program. Idag finns ingen stadsövergripande samordning av anhörigstödet och därmed inte överensstämmande arbetsbeskrivningar av anhörigkonsulenternas uppdrag.

Programmet beskriver ett omfattande anhörigstöd såväl personellt som ekonomiskt. Förvaltningen bedömer att det kommer att krävas tydliga uppdrag, gränsdragningar och därtill avsedd budget, för att genomföra arbetet i staden. De medarbetare som arbetar med stödet till anhöriga ska enligt programmet även ha god kännedom om problematiken som de närstående har (sid 27) vilket ställer krav på tvärkompetens. Dessa medarbetare behöver således kompetens inom det verksamhetsområde den närstående har sin problematik samt den kompetens som behövs för att ge rätt stöd och göra rätt bedömningar utifrån den anhöriges behov. Förvaltningen ser en utmaning i att i stadens nuvarande organisation få arbetet att fungera på detta sätt.

Förvaltningen menar att socialförvaltningen respektive äldreförvaltningen bör få samordnande och uppföljande uppdrag för

att kunna åstadkomma ett jämlikt anhörigstöd över staden. Även samverkan med regionen utifrån det lagstadgade anhörigstöd som respektive huvudman ansvarar för, bör samordnas för kommunen som helhet men med regionala skillnader där detta behov finns.

Programmet uppmärksammar att alla familjerelationer inte är goda och främjar hälsa, i dessa situationer är det viktigt att socialtjänsten erbjuder anhöriga stöd och uppmärksammar eventuella barns behov av stöd (sid 7). Förvaltningen önskar en tydligare skrivning av avsnittet då även anhöriga som själva är äldre eller har en fysisk alternativt psykisk sjukdom eller funktionsnedsättning, särskilt behöver uppmärksammas. Dessa anhöriga riskerar alla att vara särskilt utsatta och ha svårt att själva påtala behov av stöd.

Förvaltningen är positiv till förslaget att den anhöriges eget behov om stöd utifrån rådande situation, sker separat och handläggs i egen akt. Detta i förhållande till att säkra sekretess och möjligheten att hålla isär två individers behov. Idag handläggs avlastande insatser för anhörig i den närståendes akt. Förvaltningen önskar en tydlig ansvarsfördelning inom vilken verksamhetsgren i stadens organisation denna handläggning ska ske och var resurser för detta stöd ska finnas. Förvaltningen önskar att åtgärdslistan sid. 35-37 ses över och kompletteras.

Att hålla kontakt med anhörig för att följa upp den närståendes stödinsatser förutsätter fullmakt eller dokumenterat samtycke. Fullmakt och samtycke kan dock enkelt tas tillbaka och komplikationer kan lätt uppstå om parterna inte är överens om behovet, målet med insatsen och dess utförande. Förvaltningen vill lyfta vikten av att överförmyndarnämndens uppdrag och verkställighetskrav gällande skyndsamt handläggning och tillsättande av legala företrädare, stärks. Detta är enligt förvaltningen ett akut och konkret behov i stödet för både anhöriga och närstående där staden idag har stora utvecklingsmöjligheter. En särskild samverkan mellan socialförvaltningen, äldreförvaltningen och överförmyndarförvaltningen bör ingå som ett led i stadens förstärkta fokus på stödet för anhöriga.

Anhöriga till personer som omfattas av bestämmelsen i 5 kap 10 § SoL

Förvaltningen saknar lärdomar i programmets utformning av vad som fungerat och inte utifrån tidigare program. Generella beskrivningar kvarstår och inga tydliga avgränsningar eller beskrivningar finns för att undanröja tidigare problem så som olikheter i det stöd som erbjuds av stadsdelsförvaltningarna.

Anhörigrupperna är i programmet uppdelade i olika avsnitt utifrån närståendes problematik. Förvaltningen menar att flera faktorer som nämns i endast ett avsnitt är gällande för samtliga målgrupper i det lagstadgade anhörigstödet exempelvis *anhöriga som ger hjälp och stöd finns i alla samhällsgrupper* (avsnittet Anhöriga till personer med fysisk sjukdom eller funktionsnedsättning sid 20).

Förvaltningen önskar ett övergripande förtydligande avsnitt som klargör stadens anhörigstöd i relation till det anhörigstöd som åligger regionens olika verksamheter så som t.ex. barn- ungdoms- och vuxenpsykiatri, habilitering, missbruksvård och geriatrik. Detta gäller bland annat kunskap om den närståendes situation, rådgivning och samtalsstöd. Förvaltningen föreslår att avsnittet om vägledande samtal på sid. 29 utgår och inkluderas i denna förtydligade skrivning om samverkan med regionen.

I avsnittet *Anhöriga till personer som är äldre* (sid 20) beskrivs anhörigstöd utifrån äldre närstående med demens. Förvaltningen vill påtala behovet även utifrån närståendeproblematik relaterad till somatiska svårigheter. Förvaltningen saknar även en skrivning gällande målgruppen äldres förändring över tid vilket idag ställer andra krav på det anhörigstöd staden erbjuder än vad som traditionellt har ansetts tillgodose behovet. Förvaltningen ser bland annat en högre andel anhöriga som bor långt ifrån sina närstående, kulturella- och språkliga behov samt trångboddhet med anhöriga i flera generationer vilket kräver anpassningar i det stöd staden erbjuder.

Avsnittet *Anhöriga till personer med psykisk sjukdom eller funktionsnedsättning* (sid 21) utgår enbart ifrån anhöriga till personer med schizofreni och schizofreniliknande tillstånd, istället för att ha en mer allmänt hållen skrivning avseende anhörigruppen. Den psykiska ohälsan ökar i samhället och så även stadens samt regionens riktade insatser för de närstående. Förvaltningen anser att avsnittet bör innehålla mer allmänna skrivingar om de som omfattas av denna breda anhörigrupp. Däremot önskar förvaltningen konkretare skrivingar gällande hur stödet för målgruppen ska utformas.

Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltning
Administrativa avdelningen

Borgarfjordsgatan 14
Box 7049
164 07 Kista
Växel 08-508 01 000
Fax
rinkeby-kista@stockholm.se
stockholm.se

Förvaltningen menar att information saknas gällande målgruppen *Anhöriga till personer med ett missbruk och beroende* (sid 21-22) då detta redan är ett pågående arbete i flera stadsdelsförvaltningar. Det hade med fördel kunnat stå t ex att vissa stadsdelar arbetar utifrån CRAFT som är... medan andra erbjuder mer individuellt stöd. Förvaltningen ser att avsnittet om anhöriga till personer med

beroende kan skrivas mer lättillgängligt och tydligt. ”Konstruktivt stöd från det personliga nätverket har visat sig ha en positiv påverkan på människors motivation att söka hjälp för sitt missbruk och beroende” kan t ex bytas mot ”Många personer som lever i ett beroende ser förbättrade relationer till sina nära som en av de största vinsterna med att göra en förändring och anhöriga har därför en stor betydelse för personens motivation”.

Anhöriga till personer som inte omfattas av bestämmelsen i 5 kap 10 § SoL

Förvaltningen önskar ett förtydligande gällande omfattning samt avgränsning, avseende anhöriga till personer som inte omfattas av bestämmelsen i 5 kap 10 § SoL. Av programförslaget framgår inte om detta på samma sätt så som för lagstadgat anhörigstöd, kan vara någon utanför familjen och att personen själv avgör om hon eller han tillhör målgruppen.

Förvaltningen är positiv till att *Barn som anhöriga (sid 22-24)* inkluderas i stadens målgrupp för anhörigstöd. Förvaltningen önskar dock ett förtydligande av att barn som anhöriga inte endast förekommer när en vuxen omsorgsgivare har ett stödbehov. Detta kan även exempelvis avse barn i generationsboende med en äldre närstående i behov av stöd eller i familjer där ett syskon har behov av stöd. Förvaltningen ser behov av ett förtydligande av vilket stöd som avses för barn och unga inom ramen för programmet.

Förvaltningen är positiv till uppdraget att förebyggande identifiera och stödja barn som anhöriga. Detta kan ytterligare förstärka nuvarande arbete för barn och unga särskilt i stadens särskilt utsatta områden. För att nå önskad effekt gällande att identifiera barn som anhöriga önskar förvaltningen att detta ansvar tydliggörs även i socialförvaltningens, utbildningsförvaltningens och idrottsförvaltningens uppdrag och förebyggande arbete. I programmet lyfts *Framtid Stockholm* som ett stadsövergripande stöd med sociala stöd- och öppenvårdsinsatser för ungdomar, familjer och samarbetspartners. Förvaltningen vill framföra vikten av att stödinsatser sker i den geografiska närmiljön där *Framtid Stockholm Järva* idag är en god samverkanspartner.

Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltning Administrativa avdelningen

Borgarfjordsgatan 14
Box 7049
164 07 Kista
Växel 08-508 01 000
Fax
rinkeby-kista@stockholm.se
stockholm.se

Förvaltningen önskar tydligare och mer konkreta skrivningar gällande vilken form av stöd som avses i avsnitten *Anhöriga till personer med koppling till våldsbejakande extremism (sid 24)*, *Anhöriga till personer med en kriminell livsstil (sid 25)* samt *Anhöriga till personer som drabbats av skjutningar och dödligt våld (sid 25)*. I programmet lyfts endast att socialtjänstens ordinarie

verksamheter har ett ansvar för att stödja dessa anhöriga inom ramen för socialtjänstens uppdrag att tillhandahålla service, råd och stöd. Detta lämnar utrymme för tolkningar.

Förvaltningen ser en särskild problematik gällande stöd för *Anhöriga till personer som drabbats av skjutningar och dödligt våld* (sid 25) i de fall den närstående avlidit. Att mista en närstående genom dödligt våld är en traumatisk upplevelse och en anhörig kan behöva stöd under kortare eller längre tid. Traumabehandling och stöd till efterlevande är inte ordinarie arbetsuppgifter inom socialtjänstens anhörigstöd. Stöd till efterlevande finns inom regionen och hos andra samhällsaktörer med utarbetade rutiner och kompetens för detta ändamål. Programmet behöver innehålla skrivningar gällande avgränsningar i uppdraget för stadens verksamheter gentemot regionen samt polisen. Förvaltningen ser behov av tydligare direktiv gällande vilket stöd som avses åligga stadsdelsnämnderna, eller andra förvaltningar inom staden, i detta avsnitt av programmet. Förvaltningen önskar ett förtydligande både avseende när i tid stödet ska erbjudas och vilket stöd som avses. Beroende på vilket stöd staden ska ge, kan utbildningsinsatser krävas.

Biståndsbedömt stöd

Förvaltningen vill uppmärksamma ett tekniskt problem gällande biståndsbedömt stöd enligt 4 kap. 1 § SoL riktat till anhörig beskrivet på sid. 28. I dagens sociala system, paraplyet, finns inte insatstypen *anhörigstöd* vilket föreslås vara den beviljade insatsen. Detta kan bli problematiskt då insatsen beskrivs utgöras av olika former av bistånd t.ex. utbildning, praktisk hjälp i hemmet och föräldrastöd. I dagens system går det inte att beställa och följa upp vilken insats som helst utifrån ett fattat beslut. Ett nytt system, Esset, är dock under uppbyggnad där detta eventuellt skulle kunna byggas in. Idag är dock inte denna form av bistånd med ett brett utbud av insatser, inplanerad i Esset.

Det behöver klargöras vilka insatser som staden bedömer utgör anhörigstöd för att stadsdelsförvaltningarna med stöd av socialförvaltning och äldreförvaltning, sedan ska kunna utforma detta på ett bra sätt. I stadsdelsnämndernas organisation behöver översyn av delegationsordning, ansvarsfördelning för vilken verksamhetsgren som är bäst lämpad att handlägga stödinsatser för anhöriga samt tillhörande budgetjusteringar ske, innan förslagen kan träda i kraft. De former av stöd som avses komma att tillhandahållas kan även behöva upphandlas. Förvaltningen ser

ovanstående som problematiskt med det program som avses träda i kraft redan vid årsskiftet 2020/2021.

Jämställdhetsanalys

Programmet omfattar stöd till anhöriga oavsett kön. Risken för ohälsa och försämrad livskvalité hos anhöriga ökar i nivå med omfattningen av det stöd som ges den närstående. Kvinnor upplever i högre grad än män att livskvalitén påverkas negativt av omsorgsgivandet. Möjligheten att studera och förvärvsarbeta påverkas i högre grad för omsorgsgivande kvinnor än för män (sid. 15). Detta kan bidra till en inlåsningsseffekt både socialt och ekonomiskt.

I stadsdelsområdet har en högre andel kvinnor än män ekonomiskt bistånd. Utrikesfödda kvinnor med barn är en särskilt utsatt grupp då de ofta inte hunnit kvalificera sig för ersättning från till exempel a-kassa eller sjukpenning. Svårigheterna är inte enbart av ekonomisk karaktär utan kan även identifieras i t.ex. bristande språkkunskaper och utbildning. Förvaltningen menar att det är av särskild vikt att de kvinnor i denna målgrupp som även fungerar som omsorgsgivare för närstående utifrån programmets beskrivning, uppmärksammas och erhåller anhörigstöd. Detta för att undvika den inlåsningsseffekt omsorgsgivande kan innebära för dessa kvinnor.

Susanne Leinsköld
stadsdelsdirektör

Ingrid Brännström
avdelningschef

Bilaga

Stockholms stads program för stöd till anhöriga 2021-2024

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Susanne Leinsköld, stadsdelsdirektör	2020-10-13
Ingrid Brännström, avdelningschef	2020-10-13